

Co-funded by the European Union. However, the views expressed are solely those of the author(s) and do not necessarily reflect the views of the European Union. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them

BUDOU TO LÉČIVÉ ZAHRADY...

**příroda pomáhá člověku a člověk zase pomáhá
přírodě**

STORYTELLING

OBSAH

1. **Úvod do aktivity Vyprávění příběhů**
2. **Vyprávění příběhů**
 - OIKOS Cooperativa sociale a.r.l.**
 - Organizace
 - Zahrady pohody
 - Léčivé zahrady v Itálii
 - Zpráva o výměnných návštěvách
 - Nadace ENAIP Lombardia**
 - Organizace
 - Zkušenosti v oblasti zeleně
 - Zkušenosti v sektoru sociální péče
 - Zpráva o výměnných návštěvách
 - Jardines Terapéuticos KDJ S.L**
 - Organizace
 - Příklady léčivých zahrad
 - Léčivé zahrady ve Španělsku
 - Zpráva o výměnných návštěvách
 - Chaloupky o.p.s. a lesní mateřská škola**
 - Organizace
 - Příklady léčivých zahrad
 - Léčivé zahrady v České republice
 - Zpráva o výměnných návštěvách
3. **Mezinárodní srovnání léčivých zahrad**
4. **Závěr**

ÚVOD

Evropský projekt *They Will Be Healing Gardens* se zaměřuje na souvislost mezi přírodou a zdravím a zdůrazňuje význam vytváření zahrad přizpůsobených potřebám uživatelů, které podporují sociální interakci a zapojení s cílem podporovat fyzickou a duševní pohodu různých skupin.

Aktivita „Storytelling“ se zaměřuje zejména na výměnu znalostí a osvědčených postupů mezi zeměmi účastnicími se projektu: Itálií, Španělskem a Českou republikou.

Během této fáze projektu byla shromážděna široká škála materiálů, které byly sestaveny do tohoto dokumentu, včetně **historie partnerských organizací a jejich činností, vývoje léčivých zahrad v různých zemích, současného stavu, výměny osvědčených postupů, zkušeností a dovedností souvisejících s léčivými zahradami, jakož i dojmů a reflexí získaných během výměnných návštěv.**

Výměna know-how mezi odborníky, kteří pracují v oblastech zeleně a zdraví a různými způsoby k nim přispívají, položí základ pro vytvoření společného, sdíleného a nadnárodního modelu akademie, který bude jedním z hlavních výstupů projektu.

Zvláštní pozornost byla věnována tématům inkluze a rozmanitosti s cílem podporovat vzdělávací příležitosti pro všechny.

VYPRÁVĚNÍ PŘÍBĚHŮ

OIKOS COOPERATIVA SOCIALE A.R.L.

ORGANIZACE¹

Společnost **OIKOS Cooperativa Sociale** byla založena v roce 2000 v provincii Bergamo (Itálie) jako **zemědělský a vinařský projekt**. V průběhu let rozšířila svou činnost do oblastí **údržby zeleně, úklidových služeb a dopravy** pro seniory a osoby se zdravotním postižením. **Poskytuje pracovní příležitosti a podporuje sociální začlenění osob v obtížné životní situaci.**

Ve všech svých činnostech OIKOS striktně dodržuje dva principy: **udržitelnost** (environmentální, ekonomickou a vztahovou) a **kvalitu**. Působí na volném trhu a nabízí konkurenceschopné produkty a služby.

Mezi **klíčové zásady** patří:

1. Práce je prvním zdrojem začlenění do společnosti
2. Všichni jsme jiní, všichni jsme vítáni a všichni jsme pro OIKOS přínosem
3. Jsme tým, pomáháme si navzájem
4. OIKOS je náš, každý je zodpovědný za výsledky družstva
5. Naše činnosti vždy chrání a zlepšují životní prostředí
6. Vytváříme kvalitní práci: nikdy nejsme zprostředkovatelé práce
7. Dobře pracovat a dobře žít, společně chceme budovat obojí

Skutečnou výzvou pro OIKOS je **vytvořit inkluzivní prostředí**, kde je každý uznáván jako cenný zdroj díky svému potenciálu, kde se přijímá rozmanitost, zajišťuje plná účast a kde se individuální slabosti vnímají jako příležitosti pro růst a rozvoj komunity.

Aby toho dosáhl, spolupracuje OIKOS s **rozsáhlou sítí partnerů v dané oblasti**, včetně místních správních orgánů, sociálních družstev, poskytovatelů odborného vzdělávání a přípravy, sociálních služeb, sdružení, průmyslových odvětví, organizací podnikatelů a dalších.

Kromě toho se OIKOS může spolehnout na četné dobrovolníky, kteří podporují družstvo při zprostředkování zaměstnání pro osoby se zranitelností a podílejí se na informačních a propagačních aktivitách.

ZÁHRADY BLÁHA

¹ <https://www.oikoscoop.it/>

Od roku 2022 se OIKOS silně zaměřuje na „zelené blaho“ a léčivé zahrady. Po letech zkušeností s tradičním navrhováním a údržbou zelených ploch družstvo rozšířilo své aktivity a nabízí na míru šitá a inovativní řešení zaměřená konkrétně na zlepšení blahobytu svých příjemců.

Ve světě, který se stává stále chaotičtější, věří OIKOS, že léčivé zahrady mohou nabídnout bezpečné a klidné místo, které podporuje fyzickou, emocionální a duchovní pohodu lidí. Pohoda, která pramení z kontaktu s přírodním prostředím, se může promítnout do *uzdravení* ve zdravotnických zařízeních, *relaxace* v komerčních prostorech a *vztahů* či *bezpečí* v průmyslovém kontextu.

OIKOS zajišťuje návrh a údržbu zelených ploch určených pro osoby se zdravotním postižením, nezletilé, hospitalizované pacienty a seniory, aby se zelené plochy staly skutečnými místy péče a pohody.

Kromě toho se společnost OIKOS zabývá organizací školení na téma léčivých zahrad. Konkrétně **od roku 2023 pořádá akademii s názvem „Zahrady pohody“**, zaměřenou **na zelené plochy ve firmách, zdravotnických zařízeních a veřejných prostranstvích**. Tato série seminářů je určena všem, kteří se zajímají o návrh a tvorbu zelených terapeutických prostor ve svých zařízeních: architektům a krajinářským designérům, agronomům, správcům veřejných zelených ploch, odborníkům v oblasti zdravotnictví a sociální péče a manažerům lidských zdrojů. Zahrady blahobytu poskytují základní znalosti jak o technických tématech, jako jsou botanické a environmentální volby, tak o otázkách souvisejících se vztahem mezi člověkem a

přírodou z terapeutického hlediska.

LÉČIVÉ ZAHRADY V ITÁLII

Osvědčené postupy a první iniciativy v oblasti léčivých zahrad

První kurzy a podrobné studie o terapeutické zeleni a léčivých zahradách se v Itálii objevily v letech **2005** až **2008**.

Níže je uveden stručný přehled nejdůležitějších kurzů a událostí souvisejících s tímto tématem.

- **V roce 2005** začala **Zemědělská škola v Monze** nabízet 40hodinový kurz o terapeutickém zemědělství. Kurz je založen na profesním profilu uznaném regionem Lombardie s názvem *Esperto in orti e giardini del benessere* (Odborník na léčivé a wellness zahrady).
- **V roce 2008** byl na zemědělské fakultě **Università degli Studi di Milano** zahájen první kurz o léčivých zahradách. Bohužel fakulta k dnešnímu dni nabízí pouze semináře související s tímto tématem.
- **V roce 2012** byla založena **Italská asociace zahradní terapie** (Ass.I.Ort). Monica Botta je uznávána jako zakládající členka. V průběhu let asociace podporovala povědomí o terapeutické zeleni, ale nezašla tak daleko, aby italské vládě předložila návrh na zavedení profese ortoterapeuta.
V roce 2022 se Italská asociace zahradní terapie rozpadla. K dnešnímu dni neexistuje žádná italská zahradnická asociace.
- **V roce 2015** byl na **Politecnico di Milano** zahájen **kurz Terapeutické krajinářství**, jehož cílem bylo prohloubit znalosti v oblasti terapeutické zeleně. Kurz vedl profesor Stefano Capolongo z katedry ABC na Politecnico di Milano a technickou stránku měla na starosti architektka Monica Botta.
- **V roce 2022** uspořádala společnost **Vivaio Mati** v Pistoii **první italskou konferenci** o léčivých zahradách.
- **V roce 2022** začala Fakulta zemědělství **Univerzity v Bologni** nabízet **postgraduální studium v oboru terapeutické zahradnictví**.
- **V roce 2023** byla poprvé zahájena činnost Akademie **Zahrady blahobytu**.
- **V roce 2024** začal **Italský institut designu** organizovat kurz o léčivých zahradách. Tento kurz institut nabízí dodnes.

Zejména po pandemii Covid-19 roste v Itálii zájem o terapeutickou zeleň, o čemž svědčí četné konference a akce zdůrazňující roli přírody v léčebném procesu. Stejně tak několik italských univerzit podporuje výzkum přínosů zelených ploch, včetně diplomových prací, průzkumů, osvědčených postupů a vědeckých publikací. Cílem tohoto výzkumu je upozornit na to, čeho bylo dosaženo jak v Itálii, tak na mezinárodní úrovni v oblasti terapeutických zahrad a zahradní terapie.

Navzdory tomuto rostoucímu zájmu není profese zahradní terapeutky v Itálii dosud formálně uznána, což vede k mezeře jak v legislativě, tak v oblasti odborných dovedností. Na jedné straně totiž neexistují žádné oficiální pokyny, jimiž by se bylo možné při navrhování léčivých zahrad řídit; na druhé straně je **nedostatek odborníků s potřebnými kompetencemi a dovednostmi pro navrhování terapeutických zelených prostorů nebo pro práci v nich.**

ZPRÁVA O VÝMĚNNÝCH NÁVŠTĚVÁCH

Na každé výměnné návštěvě v rámci projektu Erasmus byli přítomni alespoň dva zástupci organizace Oikos.

Během **italské návštěvy** v centru Enaip v Monticello Brianza účastníci vyzdvihli vysokou kvalitu a dobře strukturované vzdělávací programy v oboru agronomie a zemědělství. Prohlídka poskytla cenný vhled do činností a vzdělávacího přístupu Enaipu, stejně jako do pozoruhodných historických prvků areálu, včetně staré sýpky, zahrady v italském stylu a okolního parku, což účastníkům umožnilo ocenit, jak areál propojuje praktickou výuku s kulturním dědictvím.

Španělská výměna nabídla hloubkový pohled na léčivé zahrady jako nástroje pro blaho komunity, inkluzi a mezigenerační zapojení. „Los Sentidos“ v Cosladě vynikalo svým přívětivým prostředím bohatým na aktivity, které ukázalo, jak může přístupný design přirozeně podporovat seniory i širší komunitu. Tato zahrada byla obzvláště působivá, protože koncept veřejné léčivé zahrady v Itálii zatím neexistuje. Druhé místo, zahrada v Residencia Nuestra Señora del Perpetuo Socorro, ukázalo, jak lze stejné principy úspěšně aplikovat i v omezených prostorech. Zde skupina také obdržela specializovaný hodnotící dotazník pro léčivé zahrady, což projektu přidalo metodologickou hodnotu. Nakonec procházka Real Jardín Botánico de Madrid přinesla širší vzdělávací perspektivu, zejména pokud jde o přístupnost a programy určené pro osoby se zdravotním postižením. Španělsko nabídlo silný příklad toho, jak mohou obce a soukromí aktéři spolupracovat na vytváření inkluzivních, aktivitami nabitých zelených prostorů zakotvených v komunitním životě.

Návštěvy v České republice zanechaly silný dojem, že země je v oblasti zahradní terapie pokročilá. V Kotlasce působila integrace sociální reintegrace, zapojení komunity a kreativního zeleného designu vyspěle i inovativně. Domov pro seniory přizpůsobený lidem s demencí ukázal pochopení toho, jak venkovní a vnitřní prostředí mohou smysluplně podporovat kognitivní pohodu, a to daleko nad rámec toho, co je běžně k vidění jinde. Medina Medici, jedno z center Chaloupky, tento dojem ještě posílilo: kvalita, inkluzivita a profesionální přístup k terapeutickým krajinám a aktivitám, ať už zahradnickým nebo řemeslným, demonstrovaly vysoce rozvinutý model péče založené na přírodě. Celkově tato zkušenost odhalila zemi, kde

zahradní terapie není experimentální praxí, ale dobře zavedenou a promyšleně implementovanou součástí sociálních a vzdělávacích služeb.

FONDAZIONE ENAIP LOMBARDIA

ORGANIZACE²

Fondazione Enaip Lombardia je nadace, která působí v Lombardii již více než 50 let a hraje klíčovou roli v oblasti vzdělávání, odborné přípravy a služeb zaměstnanosti. Enaip Lombardia má síť **24 akreditovaných vzdělávacích center** v celém regionu a opírá se o přibližně 300 zaměstnanců a více než 900 externích spolupracovníků.

Enaip Lombardia je uznávaným a vysoce kvalifikovaným poskytovatelem vzdělávání, který nabízí širokou škálu kvalitních vzdělávacích a odborných vzdělávacích programů. Je známá svou schopností navrhnout a přizpůsobovat vzdělávací kurzy a služby v reakci na měnící se potřeby trhu práce, čímž zajišťuje flexibilitu, efektivitu a inovace.

Vize a poslání

Vizí Enaip Lombardia je být referenčním bodem pro vzdělávání a odbornou přípravu v Lombardii, **podporovat inovace ve vzdělávání a rozvoj lidských a profesních dovedností** pro inkluzivní, udržitelný a neustále se vyvíjející trh práce.

Poslání Enaip Lombardia se zaměřuje na:

- podpora osobního a profesního rozvoje každého jednotlivce s ohledem na jeho osobní situaci a schopnosti
- podpora integrace do sociální a ekonomické struktury daného území a do výrobního systému
- prosazování rovných příležitostí na základě principů demokracie a solidarity
- podpora sociálního začlenění a poskytování podpory nejzranitelnějším osobám, včetně těch, kterým hrozí marginalizace nebo které mají speciální vzdělávací potřeby a specifické požadavky
- přispívání k růstu místních a globálních ekonomik a podniků
- posilování třetího sektoru, občanské angažovanosti a sociální ekonomiky.

Ve všech svých činnostech **klade Enaip do centra pozornosti člověka**, oceňuje potenciál studentů prostřednictvím aktivních, praktických a zážitkových metod výuky a buduje **silné vztahy s místními komunitami a podniky**. Prioritou je také **inovace v metodách a obsahu výuky** se zaměřením na **digitalizaci, udržitelnost a dovednosti orientované na budoucnost**.

² <https://www.enaip Lombardia.eu/>

Nadace aktivně podporuje environmentální udržitelnost a rovnost pohlaví a do všech svých aktivit začleňuje principy sociální odpovědnosti. Iniciativy zaměřené na snižování dopadu na životní prostředí a boj proti korupci dokládají konkrétní závazek k etickému a udržitelnému řízení.

Činnosti a dopad

Fondazione Enaip Lombardia spolupracuje s více než 6 000 společnostmi a ročně poskytuje školení přibližně 15 000 občanům.

Mezi **klíčové oblasti činnosti** patří:

- povinné vzdělávání iVET (14–18 let)
- kurzy vyšší technické specializace (nad 18 let)
- služby zaměstnanosti pro mladé lidi a dospělé, včetně koučování, poradenství, zprostředkování zaměstnání a outplacementu
- programy rekvalifikace a zvyšování kvalifikace pro dospělé
- celoživotní vzdělávání a školení na míru pro firmy

Enaip každoročně realizuje přibližně 500 školicích kurzů v široké škále odvětví, mimo jiné v oblasti designu dřeva a nábytku, pekařství a cukrářství, stravování, wellness a kadeřnictví, cestovního ruchu, mechaniky, elektrických systémů, topenářství a instalatérství, logistiky, ICT, grafiky, oprav motorových vozidel, zemědělství a logistiky.

Do povinných programů počátečního odborného vzdělávání a přípravy (iVET) je zapsáno přibližně 4 500 studentů, zatímco do učňovského vzdělávání prvního stupně je zapojeno více než 300 firem a přes 400 účastníků.

Enaip Lombardia také každoročně podporuje stovky příjemců, přičemž se silně zaměřuje na zranitelné skupiny a osoby se zdravotním postižením a usnadňuje jejich opětovné začlenění na trh práce prostřednictvím stáží a vzdělávacích programů. Působí také ve vězeňském systému, kde poskytuje vzdělávání a cesty k začlenění do pracovního procesu.

Výrazně se rozšiřuje i mezinárodní oblast, a to díky rostoucímu počtu zkušeností s odchodí i příchozí mobilitou. Prostřednictvím regionálních a evropských programů realizuje Enaip přibližně 100 mezinárodních stáží a spolupracuje s evropskými partnery na projektech zaměřených na udržitelnost, digitalizaci a inovace v metodikách a obsahu výuky, čímž podporuje výměnu osvědčených postupů a rozvoj globálních kompetencí.

Enaip Lombardia systematicky sleduje trendy na trhu práce a v oblasti vzdělávání, přičemž se zaměřuje na demografický přechod, stárnutí populace, nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po dovednostech, nezaměstnanost mladých lidí a skupinu NEET, aby její činnosti mohly účinně reagovat na měnící se potřeby společnosti.

Za tímto účelem Enaip Lombardia úzce spolupracuje s místními a veřejnými institucemi, obchodními sdruženími, profesními organizacemi, sdruženími zaměstnavatelů, středními a vysokými školami a univerzitami a podniky.

ZKUŠENOSTI V ZELENÉM SEKTORU

Enaip Lombardia má bohaté zkušenosti v oblasti zemědělsko-potravinářských služeb a zemědělství, kde nabízí **základní vzdělávací kurzy** zaměřené na **profesi zemědělského pracovníka a pěstování bylin, zahradnických a dřevin v otevřeném terénu a sklenících**³.

Kurz nabízí komplexní školení pro ty, kteří chtějí pracovat v zeleném sektoru a v oblasti krajinářské architektury. V průběhu školicího programu si studenti osvojí znalosti potřebné k pěstování rostlin a květin jak venku, tak ve sklenících, k péči o zahrady, parky a zelené plochy, přičemž budou kombinovat kreativitu s technickými dovednostmi při navrhování a údržbě zelených ploch.

Kurz se koná v centrech Enaip v **Busto Arsizio** (Varese) a **Monticello Brianza** (Lecco) a je určen mladým lidem, kteří dokončili nižší stupeň střední školy. Program trvá **3 roky (990 hodin ročně)** a zahrnuje jak praktické, tak teoretické činnosti související s pěstováním okrasných, ovocných, aromatických a kvetoucích rostlin, údržbou zelených ploch a správou zahrad. Studenti se také naučí základní techniky, jako je roubování, přesazování, prořezávání, sklizeň a prodej produktů, a rozvinou si IT a obchodní dovednosti užitečné pro založení a řízení podniku v odvětví zemědělství a květinářství.

Na konci programu je k dispozici řada pracovních příležitostí. Absolventi mohou najít práci v odvětví zahradnictví a školkařství, v školkách, zahradních centrech, květinářstvích, firmách zabývajících se údržbou zeleně, soukromých zahradnických firmách nebo družstvech. Existuje také možnost zahájit samostatnou podnikatelskou činnost.

Po třech letech studenti získají **odbornou kvalifikaci**, zatímco absolvování **čtvrtého ročníku** vede k **získání odborného diplomu zemědělského technika**, což jsou kvalifikace uznávané a platné na národní i evropské úrovni. Následně mohou studenti nastoupit do programů IFTS (vyšší technické vzdělávání a odborná příprava) nebo absolvovat pátý ročník a získat maturitní vysvědčení.

Navíc nám naše programy v průběhu let umožnily navázat silná partnerství s firmami v celém dodavatelském řetězci a vyvinout vysoce specializované technické kurzy. Patří mezi ně vzdělávání dospělých, průběžné školení pro firmy a programy zaměřené na konkrétní profesní profily, které mají za cíl podpořit co nejlepší soulad mezi nabídkou pracovní síly a poptávkou na trhu práce v tomto odvětví.

³ Zemědělský pracovník: https://atlantelavoro.inapp.org/dettaglio_profilo.php?id_profilo=13394&codice_repertorio=SF
Zemědělský technik: https://atlantelavoro.inapp.org/dettaglio_profilo.php?id_profilo=13472&codice_repertorio=SF

ZKUŠENOSTI V OBLASTI SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ PÉČE

Enaip Lombardia má také dlouholeté zkušenosti v sektoru sociální a zdravotní péče a nabízí kvalifikační programy pro dospělé, kteří se chtějí stát *pracovníky v sociální a zdravotní péči a asistenty v sociální péči*. Kurzy se konají v Bergamu, Busto Arsizio, Cremoně, Leccu, Magentě, Mantově, Morbegnovi, Romano di Lombardia a Vogherě.

Pracovník v oblasti sociální a zdravotní péče (Operatore Socio-Sanitario – OSS)

Pracují v **nemocnicích, v rezidenčních, denních a domácích sociálních a zdravotnických zařízeních a službách**. Poskytují vysokou úroveň **sociální a zdravotní integrace** a spolupracují s dalšími odborníky odpovědnými za zdravotní péči a sociální pomoc. Pracují v úzkém kontaktu s ošetřovateli, pedagogy a sociálními pracovníky.

Kurz trvá 1000 hodin, včetně stáže a praktických cvičení. Na konci kurzu získají studenti **kvalifikaci** uznávanou na celostátní úrovni v Itálii.

Obsah kurzu je navržen tak, aby poskytoval komplexní přípravu v oblasti sociální a zdravotní péče. Zahrnuje přímou podporu a pomoc v domácnosti, stejně jako hygienické, zdravotní a sociální intervence zaměřené na zajištění pohody jednotlivců. Účastníci získají dovednosti v oblasti řízení, organizace a podpory školení, spolu s kompetencemi v přímé osobní péči a provádění specifických zdravotnických intervencí.

Velký důraz je kladen na **komunikační a vztahové dovednosti**, zejména při práci s osobou, které je poskytována pomoc, s její rodinou a s multidisciplinárním pracovním týmem. Program se také zaměřuje na zajištění pohodlí, hygieny a bezpečnosti v prostředí bydlení, péče a pomoci. Kromě toho jsou studenti školeni v organizaci, monitorování a hodnocení svých vlastních činností v rámci strukturovaného plánování práce, což podporuje efektivní integraci s ostatními odborníky a službami. Základní součástí výcviku jsou etické zásady, kterými se řídí role pracovníka sociální a zdravotní péče při poskytování pomoci a podpory jednotlivcům.

Asistent sociální péče (Ausiliario Socio-Assistenziale – ASA)

Provádějí činnosti zaměřené na **udržení a/nebo obnovení fyzického a duševního blahobytu osoby a snížení rizika izolace a sociálního vyloučení**, přičemž jim pomáhají ve všech činnostech každodenního života a základních osobních funkcích. Pracují v **rezidenčních, denních a domácích sociálních a zdravotnických službách** a spolupracují s dalšími odborníky.

Kurz trvá 800 hodin, včetně stáže a praktických cvičení. Na konci kurzu obdrží účastník **osvědčení o odborné kvalifikaci**.

Obsah kurzu se zaměřuje na rozvoj **praktických a vztahových dovedností** potřebných k poskytování účinné osobní asistence. Zahrnuje přímou osobní péči, podporu při sociálních a

vztahových aktivitách a udržování hygieny a péče v životním prostředí, stejně jako osobní hygienu a péči o vzhled.

Účastníci se naučí, jak pomáhat s přípravou jídla a krmením, provádět jednoduché hygienické a zdravotní úkony, které nemají ošetrovatelský ani odborný charakter, a zvládat drobné pochůzky a základní administrativní povinnosti. Program také klade důraz na schopnost řídit vztahy s veřejnými službami, neformálními podpůrnými sítěmi a místní komunitou. Kromě toho budou účastníci školeni v efektivní komunikaci informací týkajících se problémů, potřeb a požadavků vyjádřených uživateli a/nebo jejich rodinami, čímž zajistí kontinuitu a kvalitu péče.

ZPRÁVA O VÝMĚNNÝCH NÁVŠTĚVÁCH

Návštěv se zúčastnili dva až tři zástupci organizace Enaip, včetně člena oddělení pro mezinárodní spolupráci a odborného lektora z centra v Monticellu s akademickým vzděláním v oboru agronomie.

Návštěva v Itálii poskytla první vhled do fungování léčivých zahrad v sociálních a zdravotnických zařízeních. V Treviolu si skupina prohlédla zahradu určenou pro lidi s Alzheimerovou chorobou a dozvěděla se, že její terapeutická hodnota závisí nejen na fyzickém prostoru, ale také na kompetenci personálu, který aktivity vede. Skutečnost, že se pacienti aktivně podílejí na jednoduchých údržbových pracích, jako je sbírání listí, zdůrazňuje, jak mohou každodenní činnosti přispívat k terapeutické funkci zeleného prostoru. K dosažení tohoto cíle však musí být personál řádně proškolen. Vzhledem k tomu, že se Enaip podílí na školení personálu pracujícího v sociálních a zdravotnických zařízeních, zaměří se na tento aspekt jak v průběhu projektu, tak i po jeho skončení. Návštěva v Oikosu tuto perspektivu dále rozšířila tím, že ukázala, jak mohou zemědělské a environmentální aktivity podporovat zranitelné pracovníky a být integrovány do širších sociálních iniciativ.

Španělská zkušenost poskytla strukturovaný a metodický pohled na design léčivých zahrad, přičemž bylo možné pozorovat, jak jsou navrženy, spravovány a integrovány do sociálních a zdravotních kontextů. Zahrady Palmlöf, které jsme navštívili v Cosladě (Los Sentidos) a Madridu (Residencia Nuestra Señora del Perpetuo Socorro), jsou navrženy kolem čtyř modulů pro aktivní stárnutí a smyslovou stimulaci a vyznačují se prvky bezbariérového přístupu. Během návštěvy Residencia v Madridu byl také analyzován velmi důkladný a specifický model hodnocení. Španělská zkušenost skončila návštěvou Real Jardín Botánico de Madrid, který nabízí vzdělávací programy pro školy, rodiny, dospělé a odborníky v oblasti zeleně, kombinující vědu, udržitelnost a pohodu a využívající přírodu jako nástroj pro neustálé učení.

Bylo zajímavé pozorovat, jak model Palmlöf systematicky integruje design, terapii a údržbu, čímž zajišťuje, že zahrada v Cosladě není jen zelenou plochou, ale skutečným terapeutickým nástrojem. Zahrada je navíc dokonale integrována do centra Madridu a obyvatelstvo oceňuje

její účel a funkčnost; existuje zde určitá forma „společenského respektu“, která umožňuje její údržbu a bezpečnost.

Návštěva České republiky přinesla ještě další perspektivu, zaměřenou na zapojení komunity, udržitelnost a přirozený vztah mezi lidmi a životním prostředím. Návštěva Kotlasky odhalila, jak mohou zahrady sloužit jako místa setkávání pro rozmanité skupiny, lidi v procesu reintegrace, rodiny, děti a osoby se zdravotním postižením, a vytvářet tak spontánní sociální interakce. Sdružení Kokoza posílilo myšlenku, že „každá zahrada je terapií“, zejména když jsou součástí každodenní rutiny ekologické postupy, jako je kompostování a využívání dešťové vody. Moderní pečovatelský dům v Proseči u Pošné a centrum Chaloupky dále ilustrovaly, jak lze léčivé zahrady integrovat do pečovatelských zařízení a vzdělávacích prostředí, kde se kombinuje příroda, zvířata a praktické workshopy.

Ve všech zemích bylo zjištěno, že úspěch těchto zelených prostor závisí na integraci designu, údržby a terapeutických aktivit, které koordinuje vyškolený a multidisciplinární personál. Jako klíčová témata se objevila také zapojení komunity a udržitelnost.

Tyto poznatky posílily záměr ENAIP vybudovat léčivou zahradu v centru Monticello, a to nejen jako fyzický prostor, ale také jako konkrétní vzdělávací nástroj pro studenty a pro celou komunitu. Výměnné návštěvy tak položily základ jak pro návrh zahrady, tak pro vytvoření vzdělávacího modulu, který ENAIP vyvine a otestuje ve svých kurzech pro zemědělské techniky.

JARDINES TERAPÉUTICOS KDJ S.L.

ORGANIZACE⁴

Společnost Jardines Terapéuticos KDJ navrhuje, propaguje a spravuje terapeutické zahrady: prostory speciálně navržené a přizpůsobené pro provádění venkovních terapií, které podporují zdraví a pohodu uživatelů a zaměřují se na potřeby každého jednotlivce.

Inspirována skandinávskými modely, které kladou zásadní důraz na život venku a kontakt s přírodou jako prostředek ke zlepšení kvality života starších lidí, vyvinula společnost Jardines Terapéuticos KDJ program, který využívá stimulační a motivační účinky přírody prostřednictvím aktivit a terapií zaměřených na udržení zdraví. **Jejím cílem je udržovat a podporovat osobní autonomii a nezávislost prostřednictvím aktivního stárnutí a nabízet terapeutické služby v přírodním prostředí, které poskytuje upravená zahrada.** JTP zlepšuje fyzické a kognitivní schopnosti a posiluje psychickou odolnost uživatelů a poskytuje strategii pro prevenci a podporu fyzického a duševního zdraví u různých skupin.

Společnost Jardines Palmlöf věří v **integraci osob se zdravotním postižením do pracovního prostředí.**

⁴ <https://www.jardinesterapiuticos.com/>

Podpora zdraví a pohody se zaměřuje na **čtyři oblasti intervence**:

1. Podporuje identitu a bojuje proti osamělosti posilováním sociálních vazeb a budováním komunity.
2. Udržuje kognitivní zdraví prostřednictvím kognitivní stimulace (zlepšení paměti a pozornosti prováděním cvičení pod vedením terapeutů).
3. Udržuje fyzické zdraví a mobilitu podporou pohybu a cvičení venku.
4. Snižuje stres a úzkost u lidí s vysokými potřebami prostřednictvím kontaktu s přírodním prostředím.

Kromě toho **mají dobře navržené zelené prostory pozitivní účinky v mnoha oblastech**: zajišťují, že všichni členové komunity mohou těžit z pozitivních účinků přírody, čímž podporují sociální rovnost; přispívají k lepšímu zdraví a pomáhají snižovat tlak na systém zdravotní péče; zlepšují městskou krajinu a podporují environmentální povědomí začleňováním postupů udržitelného designu.

Služby a aktivity Jardines Terapéuticos KDJ

Jejich přístup spočívá v personalizovaném designu, přizpůsobeném potřebám komunity, a v integraci smyslových a kulturních prvků. Komplexní přístup, který nabízejí, zohledňuje jak estetické, tak terapeutické prvky.

Organizace navrhuje terapeutické zahrady, zdravé parky a městskou zelenou infrastrukturu a zajišťuje přímou správu prostor, které navrhuje, což umožňuje větší **soulad mezi návrhem zahrad, jejich údržbou a péčí a terapiemi**, které se v nich odehrávají.

Poskytují také školení v různých oblastech návrhu, správy a metodiky terapie v přírodě, určené jak pro odborníky v oboru, tak pro centra.

Zahrady, které navrhli, mají více než **2000 pravidelných uživatelů**. Jardines Terapéuticos KDJ je také součástí průvodce Zdravá města Ministerstva zdravotnictví a je uznán jako inovativní projekt organizací FEMP (Federación Española de Municipios y Provincias – Španělská federace obcí a provincií).

PŘÍKLADY LÉČIVÝCH ZAHRAD

Terapeutická zahrada „Los Sentidos“ (Coslada)

Zahrada v Cosladě je první terapeutickou zahradou ve Španělsku. Návrh, řízení terapie a týdenní údržbu zajišťuje společnost Jardines Terapéuticos KDJ. Zahrada zahrnuje čtyři moduly pro terapii aktivního stárnutí a smyslové stimulace a byla navržena tak, aby usnadňovala přístup do jednotlivých prostor (madla, vyvýšené záhony atd.).

Terapie vedou odborníci, kteří využívají Palmlöfovou metodiku pro aktivní stárnutí a pro kognitivní a duševní zdraví mladých lidí s mentálním postižením.

Údržbové činnosti zahrnují údržbu pozemku, zajištění bezpečných a čistých prostor (cesty bez trhlin a mechu, kontrola toxických rostlin atd.), ochranu před povětrnostními vlivy (zajištění stínu podle ročního období) a zeleninovou zahradu (podpora jejího terapeutického využití, zajištění zavlažování, hnojiv a náradí).

Nuestra Señora del Perpetuo Socorro (Madrid) – Domov pro seniory

Společnost Jardines Terapéuticos KDJ byla požádána o renovaci stávající zahrady v rezidenci a její přeměnu na terapeutickou zahradu.

Zahrada se skládá ze tří modulů: TRÄD®, GÅRD®, MINNENAS LUND® na pozemku, kde se nacházela zahrada rezidence, a propojuje zahradní prostředí s budovou a východy do zahrady. Každý modul obsahuje prvky a rostliny, které umožňují pracovat na konkrétních terapeutických cílech.

Centrum pro Alzheimerovu chorobu, Fundación Reina Sofía (Madrid)

Městská rada v Madridu pověřila společnost Jardines Terapéuticos KDJ návrhem hlavního nádvoří a devíti nádvoří v obytné části a hlavní chodby. Stávající zahrada totiž nebyla vhodná pro potěšení starších obyvatel centra.

Byly navrženy čtyři moduly: TRÄD®, SINNENAS GÅRD®, MINNENAS LUND® a LOOP® na hlavním nádvoří a v devíti dvorcích a v hlavní chodbě byly vytvořeny prostory přizpůsobené potřebám obyvatel. Při návrhu byl kladen důraz na vytvoření uspořádání, ve kterém by se uživatelé mohli snadno orientovat v různých prostorech.

Další příklady

- Domov pro seniory Gesmed, Quart de Poblet, Valencie⁵
- Nemocnice pro neurorehabilitaci, Valladolid

LÉČIVÉ ZAHRADY VE ŠPANĚLSKU

Osvědčené postupy a první iniciativy v oblasti léčivých zahrad

Níže je uveden stručný přehled nejdůležitějších událostí souvisejících s tímto tématem:

- V letech **2002 až 2005** prováděl profesor J. A. Corraliza na **Universidad Autónoma de Madrid (UAM) výzkum** v oblasti environmentální psychologie (Estudios sobre infancia y

⁵ https://www.elperiodic.com/quart_poblet/quart-pobletestrena-jardin-sentidos-centro-tipologia-mixta-pionera-espanajardineria-terapeutica_923529

- naturaleza, psicología ambiental – studie o dětství a přírodě, environmentální psychologie).
- **V roce 2005** byla navržena a vybudována **první terapeutická zahrada ve Villa Florida** v Barceloně s „lázeňským centrem pro nohy“ (procházka v teplém bazénu) a stezkou s různými texturami.
 - **V roce 2010** navrhla **společnost zabývající se krajinářskou architekturou Buxus** (kde pracuje K. Palmlöf) čekárny inspirované přírodou v nemocnicích v Madridu a Portu.
 - **V roce 2015** dvě ženy z Galicie pracují na projektu sociální inkluze a zavádějí terapeutické využití zahradničení ve Španělsku. Obě absolvovaly krátké kurzy terapeutického zahradnictví ve Velké Británii.
 - **V roce 2016** byla založena **společnost Jardines Terapéuticos Palmlöf (JTP)**.
 - **V roce 2018** byla **založena AEHJST** (Španělská asociace sociálního a terapeutického zahradnictví a zahradničení) s cílem podporovat terapeutické a sociální zahradnictví ve Španělsku.

Ve Španělsku jsou léčivé a terapeutické zahrady již mnoho let spojovány s „institucionálními zahradami“, včetně těch v pečovatelských domech, nemocnicích, věznicích, speciálních školách a rehabilitačních centrech.

Mimo institucionální prostředí však iniciativy zaměřené na podporu vztahu mezi lidmi, rostlinami a přírodou nabývají různých podob, například komunitní městské zahrady, sousedské zahradnictví a fyzická aktivita v parcích. Bohužel většina těchto iniciativ není přizpůsobena tak, aby se těchto aktivit mohly účastnit zranitelné osoby nebo osoby se zdravotním postižením. **Spojením dvou různých škol (USA/Velká Británie a švédské designové principy Alnarp) pracuje JTP přesně tímto směrem: veřejná terapeutická zahrada pro prevenci a duševní pohodu. K dosažení tohoto cíle organizace aktivně řídí jak proces navrhování, tak terapeutické aktivity, což umožňuje získávat zpětnou vazbu a přizpůsobovat aktivity v souladu s kulturními a sociodemografickými změnami.**

Sdružení

Asociación Española de Horticultura y Jardinería Social y Terapéutica⁶ (Španělská asociace sociálního a terapeutického zahradnictví) byla založena v roce 2018.

Jejími hlavními **cíli** jsou:

- šířit znalosti a informace o STH
- poskytovat vzdělávací programy a krátkodobé kurzy
- vytvořit rámec a definice profese a léčivých zahrad
- sdružovat odborníky za účelem výměny zkušeností a znalostí

⁶ <https://aehjst.org/>

K dnešnímu dni sdružuje sdružení **57 členů** z profesních skupin terapeutů, psychologů, krajinářských architektů, zahradníků a dalších odborníků z oblasti péče. Pocházejí z celého Španělska a každý měsíc se scházejí online, aby si vyměnili zkušenosti, pozvali hosty atd.

Kromě toho AEHJST sestavila a vydala řadu informačních letáků a článků a zúčastnila se několika konferencí. Během šesti let své existence také uspořádala více než 20 kurzů (v délce 20–40 hodin) a zapojila se do evropských projektů, jako jsou *No Gap* a *GreenMe*.

V roce 2025 získala asociace od místní samosprávy v Madridu pozemek v městské zástavbě za účelem zřízení svého prvního fyzického sídla (projekt Barrios Productores).

Španělská asociace sociálního a terapeutického zahradnictví a zahradničení (AEHJST) ve spolupráci s Jardines Terapéuticos Palmlöf a Inforesidencias vydává **certifikát terapeutické zahrady**. Certifikace je zárukou kvality a dokládá, že zahrada splňuje minimální kritéria a realizuje terapeutický program. Mezi hodnotící kritéria patří přístupnost, design, výsadba, pohodlí, orientace, dlažba, rozmanitost aktivit, typ nábytku, soukromí a společenské prostory, pocit sounáležitosti.

Vzdělávací kurzy

Kurzy zahradnictví a sociálního a terapeutického zahradničení nabízí **Španělská asociace sociálního a terapeutického zahradnictví a zahradničení**:

1. Úvodní kurz zahradnictví a sociálního a terapeutického zahradničení (HSTG)
Délka trvání: 20 hodin (5 online lekcí)
Obsah kurzu: úvod a terapeutický rámec HSTG, návrh programu HSTG, HSTG ve Španělsku
2. Pokročilý kurz zahradnictví a sociálního a terapeutického zahradničení
Délka trvání: 93 hodin (8 online lekcí + 2 praktické lekce)
Obsah kurzu: zahradnictví a sociální a terapeutické zahradničení, vývoj projektu HJST (programování a organizace, zdroje a požadavky), praktické příklady
3. Individuální kurzy

Kurzy o léčivých zahradách nabízí také **Jardines Terapéuticos Palmlöf**:

1. Online a kombinované kurzy zahradní terapie a terapií v přírodě (obecné)
2. Školicí kurzy a zavádění zahradní terapie v centrech
3. Mistrovský kurz terapeutické zahrady (8 hodin)

V současné době **španělské univerzity nenabízejí kurzy v této oblasti**. Navíc žádný z odborníků, kteří ve Španělsku vedou terapie založené na přírodě, není jako takový uznán; **role zahradního terapeuta není oficiálně uznána**, neexistuje žádný profesní registr ani místní či národní regulace. Jedinou existující definicí je ta, kterou poskytuje AEHJST.

V regionální vládě v Madridu je termín „zahradní terapie“ uznáván a zohledňován při přidělování veřejných prostor v pečovatelských domech.

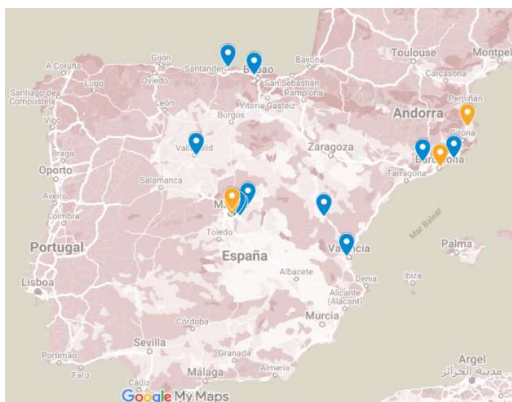
Výzkum

Výzkum se provádí také díky **evropským projektům**, například *GreenMe*, *Duševní zdraví pro všechny prostřednictvím přírody* a *Healing Gardener*.

- **GreenMe⁷** : zaměřuje se na identifikaci způsobů, jakými lze rozšířit účinné terapie založené na přírodě a širší rámec zelené péče s cílem zlepšit duševní zdraví dospělých a rovnost v oblasti blahobytu v Evropě a zároveň přispět k mnoha socioekologickým přínosům.
- **Healing Gardener⁸** : jedná se o vzdělávací program zaměřený na terapeutické zahradničení určený pro osoby s různými druhy postižení, v rámci kterého se účastníci učí, jak založit léčivou zahradu a jaké přínosy přináší příroda do našich životů. Zahrady jsou zakládány ve Španělsku, Řecku a Německu v rámci praktického vzdělávacího kurzu.

Mapa výskytu léčivých zahrad

Toto je mapa výskytu a rozšíření léčivých zahrad ve Španělsku⁹ :

ZPRÁVA O VÝMĚNNÝCH NÁVŠTĚVÁCH

Dvě osoby z organizace Jardines Palmlöf se zúčastnily všech výměnných návštěv zahrnutých v projektu.

Zejména pokud jde o **návštěvu Itálie**, účastníci velmi pozitivně vyzdvihli rozsáhlou práci, kterou Oikos vykonává v oblasti Bergama v oblasti údržby zeleně a začleňování osob se zranitelným postavením a/nebo zdravotním postižením do pracovního procesu. Podle jejich názoru by pro

⁷ <https://greenme-project.eu/>

⁸ <https://www.healinggardener.eu/>

⁹ https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1_HzkBQzFCgNQ2yuk82Gh7-kR0V03XcM&ll=41.184544245681856%2C-4.484235653283475&z=7

organizaci Oikos mohlo být zajímavé využít všech svých kontaktů v této oblasti k založení „pilotní léčivé zahrady“, která by mohla fungovat jako „showroom“ a výchozí bod pro rozvoj a propagaci léčivých zahrad v sociálně-vzdělávacích a sociálně-zdravotnických zařízeních, kancelářích a školách.

Návštěva centra Enaip v Monticellu byla obzvláště zajímavá, protože jim pomohla pochopit všechny vzdělávací a školicí aktivity, které Enaip provádí v oblasti zelené péče. Bylo také fascinující vidět, jak se historické místo takové hodnoty oživuje díky studentům a učitelům. Možnost, že se park kolem centra stane místem, kde se studenti mohou učit o léčivých zahradách a zažít je na vlastní kůži, se jeví jako velmi slibná.

Pokud jde o **návštěvu České republiky**, silně se projevilo silné spojení s přírodou a význam kontaktu s přírodními oblastmi: péče o přírodu, aby se ona mohla na oplátku starat o nás, což odráží podtitul projektu. Tento aspekt se zdá být v místní kultuře přítomný více než v jiných evropských zemích. Inspirující byla také návštěva domova pro seniory a jeho zahrady. Zde je do popředí kladeno blaho, samostatnost, kontakt s přírodou a známá místa, která pomáhají obyvatelům cítit se jako doma.

Na závěr je třeba zdůraznit dvě hlavní témata. První se týká absence role ergoterapeuta, který se zabývá navrhováním programů zaměřených na udržení nebo zlepšení schopností obyvatel. Tento profesní profil, obzvláště běžný ve Španělsku, může také plánovat terapeutické aktivity s využitím zahrady jako klíčového nástroje. Na rozdíl od Španělska jsou v České republice tyto aktivity prováděny hlavně sociálními pracovníky.

Druhým tématem k zamyšlení, společným pro obě země, je obtížnost najít adekvátně vyškolený personál pro údržbu zahrad. Údržbářské práce v České republice obvykle provádí personál zařízení v rámci své každodenní práce. Navzdory tomu jsou zahrady velmi dobře udržované a jejich nasazení je zřejmé. Ve Španělsku naopak čelí výzvám při zajišťování řádné údržby zahrad, které navrhují, aby mohly i nadále plnit svou terapeutickou funkci.

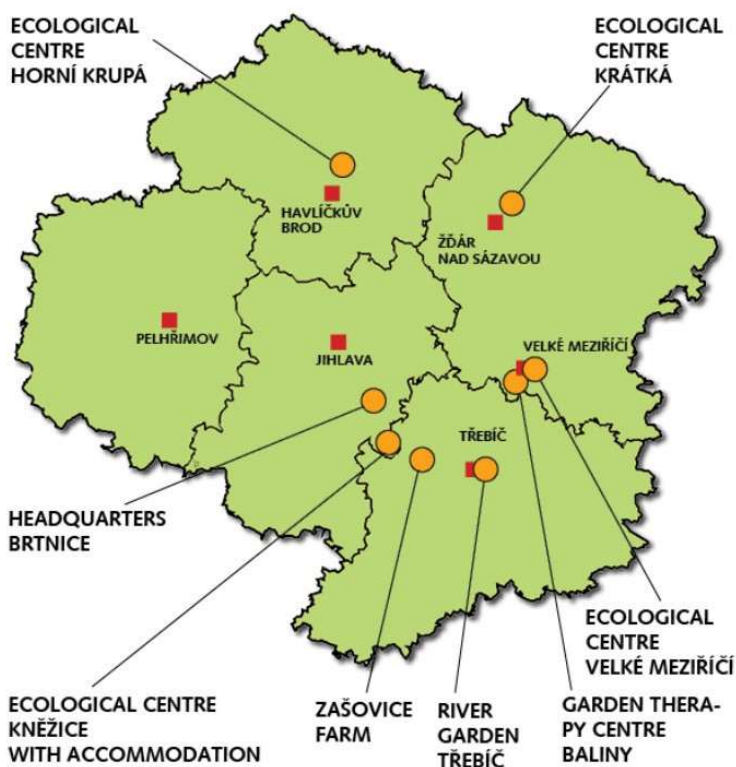
CHALOUPKY O.P.S. A LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA

ORGANIZACE

Chaloupky je soukromá nezisková organizace působící v **regionu Vysočina** (Česká republika).

Jak uvádějí na svých webových stránkách¹⁰, jejich **cílem** je „ukázat dětem, mladým lidem i dospělým tajemství přírody, její hloubku i křehkost“; „podporují takové znalosti, dovednosti a postoje, které vedou k úctě a ohleduplnosti k přírodě, jakož i k ekologicky odpovědnému chování a udržitelnému životnímu stylu“.

Aby toho dosáhli, provozují v regionu **osm center** s celkem 40 zaměstnanci:

Na farmě vyrábějí mléčné výrobky pro vlastní programy i pro externí zákazníky. Chovají také ovce, které pomáhají udržovat krajinu. Kromě toho spolupracují s dalším sociálním podnikem, který vyrábí truhlářské výrobky a přispívá k péči o krajinu. Nabízejí také ubytování a vzdělávací aktivity v centru provozovaném šetrným způsobem k životnímu prostředí.

Hlavní činnosti

Organizují širokou škálu aktivit pro děti i dospělé. Zde je několik příkladů **aktivit pro děti**:

- Programy environmentální výchovy pro školy: učí děti od předškolního věku až po střední školu, převážně venku, o přírodě, ochraně přírody, místních tradicích, životě na farmě atd.
- Letní tábory

¹⁰ <https://www.chaloupky.cz/en/>

- Lesní školka
- Zájmové kroužky a kluby
- Soutěže v přírodovědných oborech

Pokud jde o **dospělé**, zde je několik příkladů aktivit, které jsou jim nabízeny:

- Školení pro učitele a podpora jejich pedagogické metodiky
- Veřejné akce pro rodiny
- Sociální služby – zahradní terapie
- Certifikace přírodních zahrad
- Poradenství, například prostřednictvím organizace workshopů
- Podpora školních zahrad a přírodních zahrad

PŘÍKLADY LÉČIVÝCH ZAHRAD

Zahradní terapie a zahradní pedagogika v terapeutickém centru v Balinách

Centrum v Balinách bylo otevřeno v roce 2014 s cílem vytvořit místo, nejen pro osoby se zdravotním postižením, kde mohou prostřednictvím terapeutického zahradničení a přírodních prostor využívat přínosy přírody. Centrum, financované z Evropského fondu pro regionální rozvoj a díky spolupráci mezi Rakouskem a Českou republikou, nabízí **ambulantní sociální službu sociální rehabilitace**.

Součástí areálu je přírodní zahrada, ovocná zahrada a lesní hřiště. Nachází se zde malý rybníček, pískoviště, vrbový oblouk, vodní prvky, dětské hřiště a ohniště. Dále jsou zde květinové záhony, vyvýšené květinové truhlíky, bylinkové záhony, skleník, rostliny v květináčích a pokojové rostliny. K dispozici je také dřevodílna pro praktické činnosti.

Areál je domovem řady zvířat, včetně kočky, králíka, exotických ptáků a akvária s vodními živočichy.

Mezi **oblasti zájmu** patří:

- Zahradní pedagogika: aktivity určené pro žáky a studenty ve věku od 5 do 19 let, zaměřené na učení v zahradě a praktické zkušenosti. V roce 2024 se těchto aktivit zúčastnilo téměř 3000 účastníků.
- Klub sociálních služeb Lebeda: aktivity zaměřené na každodenní život a programy pro podporu duševní pohody pro osoby ve věku od 15 do 64 let. Počet klientů je omezen na maximálně 8 osob denně, přičemž 6 zaměstnanců zajišťuje individuální přístup.
- Klub pro seniory Lebeda: aktivity určené pro osoby ve věku 64 let a více.
- Letní tábory pro děti se zdravotním postižením (6–36 let)
- Denní programy otevřené široké veřejnosti

Centrum také nabízí **kurzy**, kterých se od roku 2017 zúčastnilo více než 250 lidí, na témata schválená Ministerstvem práce a sociálních věcí, a vydalo publikaci s názvem „Metodika poskytování zahradní terapie v sociálních službách“.

Mezi každodenní aktivity prováděné s cílovou skupinou patří: pěstování bylinek a zeleniny ze semen, péče o ně během vegetačního období a následné zpracování úrody, vaření a konzumace toho, co si sami zasadili, kvašení a sušení. Mezi vyráběné produkty patří bylinné čaje, bylinná sůl, bylinné mýdlo, svíčky, včelí vosk, ubrousky, bylinné oleje, parfémy a repelenty proti hmyzu.

Během těchto programů mají účastníci příležitost rozvíjet a procvičovat řadu dovedností:

- Fyzické dovednosti, jako jsou jemná a hrubá motorika, rovnováha, síla, koordinace rukou a očí
- Kognitivní dovednosti, jako je čtení, psaní, počítání, paměť, orientace a obecné schopnosti zvládat situace
- Psycho-emocionální dovednosti, jako je prožívání radosti, pocit úspěchu a snižování stresu
- Sociální dovednosti, včetně navazování přátelství, posilování pocitu identity a rozvíjení profesních kompetencí

LÉČIVÉ ZAHRADY V ČESKÉ REPUBLICĚ

Historie léčivých zahrad v České republice

Zahrady a parky, které se nacházejí u kostelů, klášterů, hradů a na náměstích, byly vždy součástí společenského života, ale zpočátku neměly terapeutické využití.

První iniciativy souvisely s péčí o lidi s duševními poruchami, za kterou odpovídala buď církev, nebo obec. Tyto zkušenosti vycházely z přímého poznání přínosů zelených ploch, ale postrádaly oporu v podobě vědecky podložených poznatků.

Ve středověku došlo k rozmachu klášterních bylinkových zahrad. Později, v 18. století, se začaly objevovat první botanické zahrady. Na počátku^{20.}století začaly vznikat první psychiatrické léčebny a zdravotní kliniky se zahradami a farmami plánovanými speciálně pro terapeutické účely¹¹. Dvě světové války a následný komunistický režim způsobily v této oblasti významnou stagnaci. V tomto období byli pacienti psychiatrických léčeben a lidé se zdravotním postižením často izolováni ve velkých zařízeních s mohutnými zdmi, jako byly například bývalé hrady. Součástí těchto komplexů byly často rozsáhlé parky, kde pacienti běžně pracovali. Neexistovala však žádná plánovaná terapie. Obor zahradní terapie byl později spojován s

¹¹ Zde je několik příkladů:

Sanatorium Hamza pro léčbu tuberkulózy u dětí, Košumberk, Luže, 1901. <https://www.hamzova-lecebna.cz/>;

Psychiatrická léčebna Bohnice, Praha, 1909. <https://bohnice.cz/>

ergoterapií. Během tohoto období vzkvétaly školní zahrady, ale byly využívány hlavně k pěstování zeleniny a neměly za cíl poskytovat žákům sofistikovanější či vědomou terapii.

Na konci 20. století se objevil trend deinstitucionalizace sociálních služeb. Pacienti byli velmi často přemístováni z velkých bývalých zámků do nových menších chráněných bytových domů, často s nádvořními zahradami.

V současné době **zažívá Česká republika boom v oblasti terapeutické zeleně**, s výrazným nárůstem počtu zahrad pro různé cílové skupiny, městských nebo komunitních zahrad, školních zahrad, vězeňských zahrad, veřejných zahrad atd.

Význam a léčivé účinky přírody jsou ve skutečnosti stále více uznávány společností, veřejností a odborníky z různých oborů. Zelené trendy se šíří v sociální a zdravotní péči, v psychiatrické péči a ve vzdělávacích institucích; navíc se v České republice stávají stále populárnějšími nové hnutí, jako je terapeutické zahradnictví, přírodní zahrady, ekoterapie, walk and talk, lesní koupele a terapie divočinou.

Sdružení a vzdělávací kurzy

Sdružení zahradní a hortikulturní terapie České republiky bylo založeno v roce 2019¹². V současné době má **58 členů**, z nichž 14 jsou organizace. Cílem sdružení je šíření znalostí o oboru, podpora zájmů členů a snaha o zařazení profese do národního seznamu povolání.

Sdružení nabízí různé kurzy, konference a projekty pro různé cílové skupiny, organizuje exkurze a spolupracuje na regionální, státní i evropské úrovni.

Vzdělávací kurzy v oblasti zahradní terapie organizují soukromé instituce:

- **Chaloupky:** <https://www.chaloupky.cz/vzdelavani-pracovniku-socialnich-sluzeb/>
- **Škola Jabok:** <https://www.jabok.cz/en>
- **Lipka:** <https://www.lipka.cz/>
- **Asociace zahradní a zahradnické terapie České republiky:** <https://asociace-zahradni-terapie.webnode.cz/>

Všechny tyto kurzy jsou relativně nové, protože obor zahradní terapie se v České republice začal rozšiřovat teprve nedávno.

Jelikož tato profese zatím není formálně uznána, neexistuje k tomuto tématu žádné formální státní vzdělávání. Terapeutická zeleň se nicméně stále častěji stává tématem diplomových prací a některé univerzity, jako například Fakulta zahradnictví v Lednici (Masarykova univerzita), začínají toto téma zařazovat do svých přednášek o krajinářské architektuře.

¹² <https://asociace-zahradni-terapie.webnode.cz/>

Navíc, ačkoli většina odborných publikací a webových stránek odkazuje na zahraniční výzkum, v České republice probíhají některé výzkumné aktivity¹³. Bohužel tyto snahy nejsou nijak koordinovány.

Mapa výskytu léčivých zahrad

Bylo by velmi obtížné zmapovat všechny léčivé zahrady v zemi, protože vznikají v mnoha domovech pro seniory, školách, nemocnicích, zařízeních sociální péče atd. Zde však najdete členy Sdružení zahradní terapie:

<https://asociace-zahradni-terapie.webnode.cz/mapa/>

Zde je seznam všech botanických zahrad a parků v České republice:

<https://www.kudyznudy.cz/co- chcete- delat/priroda/botanicke-zahrady-a-parky>

<https://ebotanika.webnode.cz/ceska-botanika/botanicke-zahrady-a-arboreta/>

ZPRÁVA O VÝMĚNNÝCH NÁVŠTĚVÁCH

Chaloupky se výměnných návštěv vždy účastnily alespoň se dvěma členy svého týmu, což jim poskytlo bohatou příležitost prozkoumat různé modely léčivých zahrad a vzdělávacích systémů v Itálii a Španělsku.

V Itálii byla návštěva Oikosu velmi zajímavá a obohacující, přičemž bylo zvláště oceněno historické a kulturní bohatství klášterní zahrady a silná kooperativní struktura organizace. Byl zdůrazněn potenciál zapojení organizací zaměstnávajících znevýhodněné osoby do údržby léčivých zahrad, což bylo vnímáno jako smysluplná sociální inovace vycházející z italských zkušeností.

Návštěva Enaip Lombardia ukázala dobře rozvinutý a komplexní vzdělávací systém s mnoha příležitostmi a několika vzdělávacími centry v celém regionu. Partner navrhl, že začlenění témat, jako je údržba zahrad v léčivých zelených prostorech, by mohlo výrazně obohatit vzdělávací nabídku Enaipu. Inspirováni tímto návrhem vyjádřili záměr vyvinout a zorganizovat vzdělávací kurz o zahradní terapii a léčivých zahradách pro zahradníky a krajinářské architekty v České republice.

Během **výměnné návštěvy ve Španělsku** na Chaloupky zapůsobila rozmanitost modelů terapeutických zahrad, od komunitní zahrady Los Sentidos přes soukromou zahradu pro starší ženy až po Královskou botanickou zahradu. Zvláště ocenili, jak je Los Sentidos využívána pro terapeutické aktivity napříč různými cílovými skupinami a těží z intenzivní spolupráce s městem. Poznamenali také jedinečný charakter zahrady pro starší ženy, který je dán jejím náboženským zaměřením a neobvyklou polohou mezi betonem a podzemním parkovištěm.

¹³ Výzkumný ústav Masarykovy univerzity vyvinul aplikaci s virtuální přírodou pro onkologické pacienty a studenty vysokých škol. Prozatím se jedná o meta verzi. Kontaktní osoba: doc. PhDr. Alena Slezáčková, Ph.D;
Výzkum virtuálního lesa probíhá pod záštitou Karlovy univerzity. Kontaktní osoba: Mgr. Lukáš Hejtmánek, Ph.D.

Mezi návrhy patřilo začlenění prvků zahradního designu reagujícího na klima do terapeutických zahrad. Uvítali také myšlenku vypracování jednotných kritérií pro terapeutické zahrady a projevíli zájem o zahájení této diskuse v rámci České asociace zahradní terapie.

MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ LÉČIVÝCH ZAHRAD

	ITÁLIE	ŠPANĚLSKO	ČESKÁ REPUBLIKA
--	--------	-----------	-----------------

Sdružení	č. (2012 – 2022) AsslOrt – Associazione Italiana Ortoterapia – založeno v roce 2012, zrušeno v roce 2022	Ano (2018) Asociación Española de Horticultura y Jardinería Social y Terapéutica, založena v roce 2018	Ano (2019) Asociace zahradní a hortikurní terapie České republiky, založena v roce 2019
Mapování léčivých zahrad	Ne V Itálii neexistuje žádná oficiální mapa léčivých zahrad	Ano https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1_HzkBQzFCgNQ2yuk82Gh7-kR0V03XcM&ll=41.184544245681856%2C-4.484235653283475&z=7	Ano https://www.kudyznudy.cz/co-chcete-delat/priroda/botanicke-zahrady-a-parky https://eobotanika.webnode.cz/ceska-botanika/botanicke-zahrady-a-arboreta/
Školící kurzy	Kurzy pořádané soukromými organizacemi: <i>Akademie Wellness Gardens</i> od Oikos Cooperativa Sociale Kurzy pořádané vzdělávacími institucemi: Kurzy <i>léčivých a wellness zahrad – zahradní terapie</i> pořádané zemědělskou školou v Monze Semináře pořádané Zemědělskou fakultou v Miláně (<i>kurz již není aktivní</i>)	Kurzy pořádané soukromými organizacemi: Kurzy <i>zahradnictví a sociálního a terapeutického zahradničení</i> pořádané Španělskou asociací sociálního a terapeutického zahradnictví a zahradničení Kurzy o <i>léčivých zahradách</i> pořádané Jardines Terapéuticos Palmlöf	Kurzy soukromých organizací: <i>Chaloupky</i> https://www.chaloupky.cz/vzdelavani-pracovniku-socialnich-sluzeb/ <i>Škola Jabok</i> https://www.jabok.cz/en <i>Lipka</i> https://www.lipka.cz/ <i>Asociace zahradní a zahradnické terapie České republiky</i> https://asociace-zahradni-terapie.webnode.cz/ Kurzy vzdělávacích institucí:

	<p>Kurz terapeutického krajinářského designu na Politecnico di Milano (již není aktivní)</p> <p><i>Kurz navrhování léčivých zahrad</i> pořádaný Italským institutem designu</p>		<p>Různé univerzity, jako například <i>Fakulta zahradnictví v Lednici</i> nebo <i>Masarykova univerzita</i>, se částečně zabývají tímto tématem v rámci svých přednášek o krajinářské architektuře</p>
Výzkum v této oblasti	<p>Italské univerzity podporují výzkum v oblasti přínosů zeleně: diplomové práce, průzkumy, osvědčené postupy, vědecké publikace</p>	<p>Výzkum a projekty spolufinancované Evropskou unií, jako například:</p> <p><i>GreenMe</i>, Duševní zdraví pro všechny díky přírodě: https://greenme-project.eu/</p> <p><i>Healing Gardener</i>: https://www.healinggardener.eu/</p>	<p><i>Výzkumný ústav Masarykovy univerzity</i>: vývoj aplikace s virtuální přírodou pro onkologické pacienty a studenty vysokých škol.</p> <p><i>Univerzita Karlova</i>: výzkum virtuálního lesa</p> <p>Terapeutická zeleň a léčivé zahrady se stále častěji stávají tématem závěrečných prací v rámci vysokoškolského studia.</p>
Univerzitní titul	<p>Postgraduální studium terapeutického zahradnictví – Univerzita v Bologni</p>	Ne	Ne
Ortoterapie	<p>Není uznán</p> <p>Region Lombardie uznává od roku 2023 profil „Odborník na léčebné a wellness zahrady“ (EQF4)</p>	Není uznáno	Není uznáno

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Komentář e	Od období po pandemii covidu se v Itálii zvyšuje zájem o terapeutickou zeleň, o čemž svědčí četné konference a akce, které zdůrazňují význam přírody v léčebném procesu	Certifikace terapeutických zahrad Španělskou asociací sociálního a terapeutického zahradnictví a zahradničení ve spolupráci s Jardines Terapéuticas Palmlöf a Inforesidencias	Rozvoj zahradní terapie a terapeutické zeleně byl velmi významně (a negativně) ovlivněn v 19. století během světových válek a za komunistického režimu
----------------------	---	---	--

ZÁVĚR

Tento dokument, který shrnuje veškerý materiál shromážděný během storytellingové aktivity tohoto projektu, jasně dokazuje, že **začleňování cílených zelených ploch do pracovišť,**

zdravotnických zařízení, obytných oblastí a rekreačních prostředí je v současné době silným mezinárodním trendem.

Výzkum provádějí univerzity, asociace a evropské projekty, zatímco vzdělávací kurzy nabízejí hlavně soukromé instituce. Stále však není **k dispozici dostatek specializovaných odborníků, kteří by tuto oblast a její rozšiřování podporovali**. A co je nejdůležitější, **profesní role zahradního terapeuta není formálně uznána** v žádné zemi a stále neexistuje legislativa, která by se těmito tématy zabývala.

Navíc **výměnné návštěvy v Itálii, Španělsku a České republice nabídly bohatou srovnávací perspektivu** toho, jak jsou léčivé zahrady koncipovány, realizovány a integrovány do sociálních a vzdělávacích služeb v celé Evropě. Každá návštěva zdůraznila odlišné kulturní přístupy, úrovně rozvoje a provozní modely, což partnerům umožnilo prohloubit jejich porozumění učení založenému na přírodě a praktikám podporujícím duševní pohodu, přičemž vše směřovalo k základní myšlence, že zahrady se stávají skutečně léčivými pouze tehdy, jsou-li jejich návrh, údržba a aktivity záměrně integrovány a podporovány vyškoleným personálem.

Závěrem lze říci, **že výměna osvědčených postupů** mezi zeměmi a diskuse mezi odborníky působícími v této oblasti, které byly umožněny díky tomuto projektu, mají významnou hodnotu pro **zvyšování povědomí odborníků, široké veřejnosti a orgánů o důležitosti těchto otázek a jejich regulační definici**.